

Friskolornas riksförbunds yttrande över betänkandet Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg (SOU 2020:34)

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslag i ovan rubricerat betänkande och får anföra följande.

Sammanfattning

Förbundet tillstyrker följande förslag:

- Avsnitt 4.5.1 En anställning som lärare i fritidshemmet ska inte vara ett krav för utbildning inom VAL
- Avsnitt 5.7 Det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshemmet behöver förstärkas
- Avsnitt 7.1.2 Skolverket ska ges i uppdrag att utveckla en kompletterande webbkurs om fritidshemmet med skolchef som målgrupp.
- Avsnitt 7.3 Rektors roll är central för fritidshemmets verksamhet. Rektor måste ges förutsättningar från huvudmannen för att fullgöra sitt uppdrag.
- Avsnitt 8.4.1 Ändamålsenliga lokaler – förbundet tillstyrker tillägg i skollagen
- Avsnitt 9.2.1 Elever bör kunna få extra anpassningar och särskilt stöd enbart inom ramen för undervisningen i fritidshemmet
- Avsnitt 11.6.1 Den pedagogiska omsorgens uppdrag
- Avsnitt 11.6.2 Kvalitetskraven behöver utökas och förtydligas
- Avsnitt 11.6.3 Introduktionsutbildning av Skolverket
- Avsnitt 11.7.2 Registerkontroll

Förbundet avstyrker följande förslag:

- Avsnitt 5:9 Skolverket ska utveckla en insats i samverkan med de regionala utvecklingscentrum (RUC) som finns på de lärosäten som erbjuder lärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem.
- Avsnitt 6 förslagen i kapitlet om riktade statsbidrag för olika uppdrag, dvs att statsbidrag också ska omfatta fritidshemmet, vilket inte innebär en särskild satsning på fritidshem, utan en överföring av resurser från grundskolan till fritidshemmet
- Avsnitt 8.4.1 Ändamålsenliga lokaler – förbundet avstyrker att Skolverket tar fram riktlinjer
- Avsnitt 8.4.2 Riktmärken för gruppstorlekar
- Avsnitt 9.3.1 Elever ska kunna ges plats i fritidshemmet om det behövs för att kunna nå läroplanens kunskapskrav
- Avsnitt 10. Fritidshemmets möte med förenings-, kultur och friluftslivet
- Avsnitt 11.7 Bidrag till pedagogisk omsorg
- Avsnitt 11.8 Etableringsstopp

Förbundets övergripande synpunkter

Förbundet ser att utredningen har höga ambitioner både för fritidshemmet och hur man ser på barns möjligheter att bli tillräckligt förberedda för skolgången, dvs. förslagen om pedagogisk omsorg.

Fritidshemsverksamheten fyller en viktig funktion som komplement till grundskolan. Förbundet delar uppfattningen att ambitionsnivån också ska vara hög för alla de verksamheter som på olika sätt är delar i skolväsendet. Det går dock inte att komma ifrån att den väsentligaste kunskapsinhämtningen i huvudsak sker i grundskolan och att det därför inte bör tas resurser från skolverksamheten för att finansiera andra delar. Önskar staten sätta en högre ambitionsnivå, vilket mycket väl kan vara rimligt, för fritidshemmet, måste ett sådant förslag också följas av ökade resurser till verksamheten. Där är det tveksamt om de riktade statsbidragen som föreslås i betänkandet leder till den nytta de borde ha. Frågan är i stället om inte de extra resurserna bör styras till fritidshemsverksamhet i stort för att huvudmännen själva på bästa sätt ska kunna fördela dem i fritidshemmen.

När det gäller förslaget rörande ett etableringsstopp och utfasning av pedagogisk omsorg avstyrker förbundet bestämt från detta. När det gäller ökade krav på personals kompetens och verksamhet, så ställer sig förbundet tveksamt till förslaget. Skälen för detta utvecklar vi nedan.

Förbundets synpunkter på utredningens förslag

Förbundet lämnar synpunkter på de förslag och bedömningar som finns i nedan angivna kapitel och avsnitt.

Kapitel 4. Fritidshemmets personal

Avsnitt 4.5.1 En anställning som lärare i fritidshemmet ska inte vara ett krav för utbildning inom VAL

Utredningens förslag:

Det behörighetskrav till utbildning inom VAL som kan leda till en behörighetsgivande examen som grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem, som innebär att en sökande ska vara verksam som lärare i fritidshemmet tas bort och ersätts med ett krav på att den sökande ska medverka i undervisningen i fritidshemmet. Kravet på att en sökande ska ha varit anställd som lärare under sammanlagt åtta år för att kunna gå den kortare utbildningen på 30 högskolepoäng tas bort. I stället ska den sökande inom ramen för en anställning ha medverkat i undervisningen i fritidshemmet under minst åtta år.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Avsnitt 4.6.1 Läroplanen i fritidshemmet del 4 behöver förtydligas

Utredningens förslag: Skolverket ska ges i uppdrag att förtydliga läroplansdel 4, så att uppdelningen och ansvarsfördelningen inom arbetslaget blir tydligare. Förändringen ska syfta till att tydliggöra lärarens samt arbetslagets gemensamma ansvar.

Förbundet ställer sig tveksamt till förslaget.

Förbundet kan se att det finns fördelar med att förtydliga delar av läroplanen rörande fritidshemmet, så att upplägget blir liknande de andra verksamhetsdelarna. Det kommer dock att ställa ökade krav på behörig personal, sådan personal som det idag råder mycket stor brist på. Det innebär att lagstiftaren redan i förväg vet att de förtydligade bestämmelserna inte kommer att kunna uppnås. Det kan möjliggöras vid senare tidpunkter, men troligen inte inom det närmaste tioårsperspektivet. Frågan är därför om det är rimligt att införa författningsbestämmelser som ändå inte går att genomföra i nuläget?

Kapitel 5. Kvalitetsarbete

5.7 Det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshemmet behöver förstärkas

Utredningens förslag: Skolverket ska ges i uppdrag att utveckla stödmaterial om systematiskt kvalitetsarbete i fritidshemmet. Skolverket ska i detta arbete ta hänsyn till det uppdrag som skolmyndigheterna gemensamt fått under våren 2020 att utreda och lämna förslag på delmål och indikatorer för uppföljning och analys av skolhuvudmannens verksamhet och resultaten av denna verksamhet.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet anser att det är viktigt att fritidshemmets verksamhet följs upp och ges en tydlig roll i enhetens och huvudmannens systematiska kvalitetsarbete.

5.9 Utveckling av fritidshemmets verksamhet

Utredningens förslag: Skolverket ska utveckla en insats i samverkan med de regionala utvecklingscentrum (RUC) som finns på de lärosäten som erbjuder lärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem. Insatsen ska bestå av att huvudmän erbjuds att utse fritidshemssamordnare som får stöd av Skolverket och av RUC. Under en begränsad tid ska också ett statsbidrag utgå till de huvudmän som inrättar en funktion för fritidshemssamordning.

Förbundet ställer sig tveksamt till förslaget.

Det är väsentligt med stöd till utveckling av fritidshemmets verksamhet. Vi anser dock att denna typ av specialriktade statsbidrag inte nödvändigtvis kommer att höja utvecklingsnivån på fritidshemmen – här bör i så fall resurser tillföras som inte öronmärks till specifika uppdrag, utan snarare riktas till att förutsättningarna för verksamheten förbättras.

Kapitel 6. Ekonomiska resurser

Förbundet ställer sig tveksamt till förslagen i kapitlet om riktade statsbidrag för olika uppdrag.

Det kan låta helt rimligt att även inbegripa insatser för personal i fritidshemmet i de statsbidrag som idag är riktade mot förskoleklass och grundskola. Men som vi tidigare påtalat är detta inte en satsning för utveckling av fritidshemmen, det är helt enkelt en omfördelning där huvudmannens resurser allokeras om **från** grundskolan **till** fritidshemmet. Förbundet anser att det är olyckligt om satsningar för utveckling av fritidshemmet sker på bekostnad av grundskolans verksamhet. Här måste resurserna helt enkelt få vara kvar och om staten önskar höja ambitionsnivån på fritidshemmen måste det ske genom ytterligare statliga resurser.

Kapitel 7. Ledning av fritidshemmet

7.1.2 Skolchef – ny beteckning men ingen ny ansvarsnivå

Utredningens förslag: Skolverket ska ges i uppdrag att utveckla en kompletterande webbkurs om fritidshemmet med skolchef som målgrupp.

Utredningens bedömning: Utredningen vill lyfta fram vikten av att Skolchefsutbildningen ger kännedom om regleringar och förutsättningar rörande fritidshemmets verksamhet.

7.3 Rektors roll för fritidshemmet är central

Utredningens bedömning: Rektors roll är central för fritidshemmets verksamhet. Rektor måste ges förutsättningar från huvudmannen för att fullgöra sitt uppdrag.

Förbundet tillstyrker förslagen.

8. Fritidshemmets lärmiljö

8.4.1 Ändamålsenliga lokaler

Utredningens förslag: Huvudmannen ska utöver kravet att se till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att eleverna även i övrigt erbjuds en god miljö också ha ändamålsenliga lokaler. Skolverket ska ta fram riktlinjer för utformning och funktionalitet av fritidshemmets lokaler.

Förbundet tillstyrker förtydligande i skollagen om att lokalerna ska vara ändamålsenliga. Förbundet avstyrker att Skolverket ska ta fram riktlinjer för utformning och funktionalitet av fritidshemmets lokaler.

Förbundet anser att det är viktigt att lokalerna är ändamålsenliga för den fritidshemsverksamhet huvudmannen bedriver. Men eftersom verksamheten ser olika ut hos olika huvudmän, på samma sätt som lokalerna är olika, bör inte några riktlinjer tas fram för detta, som riskerar innehålla lokalkrav som huvudmannen på ett bra sätt tillgodoser på annat sätt än riktlinjerna. Inte heller bör det uteslutas ett bra samutnyttjande av lokalerna mellan skola och fritidshem.

8.4.2 Riktmärken för gruppstorlekar

Utredningens förslag: Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram riktmärken för gruppstorlekar i fritidshemmet.

Utredningens bedömning: Frågan om gruppstorlekar måste ses i ett vidare perspektiv där barngruppens sammansättning, personalens kompetens och personaltäthet ställs i relation till varandra.

Förbundet avstyrker utredningens förslag.

Förbundet delar uppfattningen att för stora barngrupper kan inverka på kvaliteten på verksamheten. Vi delar också uppfattningen att storleken på gruppen inte kan ses som en egen parameter för kvalitet, utan att förhållandet mellan ändamålsenliga lokaler, personal och gruppstorlekar verkar tillsammans. Det finns redan i dag krav i skollagen på gruppernas sammansättning för god verksamhet. Utifrån den bestämmelsen måste huvudmannen göra dessa bedömningar utifrån alla parametrar, även t.ex. elevers behov av särskilt stöd. Riktmärken på gruppstorlek kan därför aldrig i sig vara lämpligt, då så många andra förutsättningar måste vägas in och där ett sådant riktmärke endast blir ett trubbigt verktyg som inte tar sikte på verkligheten. Ett riktmärke riskerar också att bli ett lägsta-krav, som inte gagnar kvaliteten.

9. Elever i behov av stöd

9.2.1 Elever bör kunna få extra anpassningar och särskilt stöd enbart inom ramen för undervisningen i fritidshemmet

Utredningens förslag: Om det kan befaras att en elev kan få svårigheter att delta i undervisningen i fritidshemmet ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar.

Utredningens förslag: Om det kan befaras att en elev, trots stöd i form av extra anpassningar ändå har svårigheter att delta i undervisningen i fritidshemmet ska elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utredas.

Förbundet tillstyrker förslagen.

Det har visat sig att allt för ofta beviljas elever stödåtgärder i grundskolan, men att stödet dras undan när eleven går över till fritidshemmet. När det gäller elever med inlärningssvårigheter är det möjligt att särskilda stödåtgärder kan begränsas till grundskolan. Men avser anpassningarna eller de extra stödåtgärderna även andra, mer socialt stödjande sådana borde det vara självklart att elevens behov även ska omfatta verksamheten på fritids. På samma sätt kan en elev vara i behov av anpassningar eller särskilt stöd framförallt på fritidshemmet trots att eleven inte har behov av det under skoldagen. Förbundet anser att förslagen ger en starkare signal om att elever kan vara i behov av anpassningar eller särskilt stöd även i fritidshemsverksamheten.

9.3.1 Elever ska kunna ges plats i fritidshemmet om det behövs för att kunna nå läroplanens kunskapskrav

Utredningens förslag: Elever som behöver stöd för att nå de kunskapskrav som minst ska nås kan erbjudas utbildning i fritidshemmet.

Förbundet avstyrker förslaget och anser att nuvarande lagstiftning ska kvarstå.

Nuvarande bestämmelser i skollagen anger att elever som behöver stöd i sin utveckling kan ges plats på fritidshemmet, trots att det i grunden inte finns behov av detta för föräldrars arbete eller studier. Med nuvarande lydelse kan både stöd i kunskapsutvecklingen såväl som stöd i elevens utveckling av andra skäl, som språkliga, sociala eller psykiska sådana omfattas. Utredningens förslag begränsar däremot elevers möjlighet till plats på fritidshemmet utifrån olika behov av utveckling, förutom att nå läroplanens kunskapskrav.

10. Fritidshemmets möte med förenings- kultur och friluftslivet

Förbundet anser att det är bra att fritidshem kan samarbeta med föreningar, organisationer och andra som arbetar med kultur och fritid. Så sker säkerligen redan i dag i många fall.

Avsnittet lämnar ett antal förslag där bland annat Skolverket ska ta fram stödmaterial för hur sådan samverkans ska gå till, samt att huvudmännen också ska ta på sig kostnaderna för att överbrygga avstånd mellan sådana aktiviteter.

Förbundet avstyrker förslagen i avsnittet och anser att det bör vara upp till huvudmannen att organisera sådan samverkan med förenings- kultur och friluftsliv.

11. Pedagogisk omsorg

11.1.1 Två förslag läggs fram

”I kapitlet ges två övergripande förslagspaket som båda syftar till att främja barns likvärdiga förutsättningar inför start i förskoleklass. Förslagspaketen är till stora delar likalydande.

Det ena förslaget (alternativ 1) handlar om att förtydliga de bestämmelser som styr pedagogisk omsorg. Syftet är att höja verksamhetens kvalitet och likvärdighet. Om verksamhetsformens kvalitetskrav tillåts närma sig de kvalitetskrav som gäller för förskolan, utan att för den skull låta verksamhetsformerna bli för lika, borde det leda till att kvaliteten blir bättre och att barnen får den stimulans som krävs för att kunna utvecklas och lära.

Det andra förslaget (alternativ 2) innebär att de höjda kvalitetskraven i alternativ 1 antas samt att pedagogisk omsorg också etableringsstoppas. Ett etableringsstopp innebär att verksamheter kan fortgå i många år. Det är för att säkerställa god kvalitet för de barn som under denna tid går i pedagogisk omsorg som utredningens rekommendation är att de föreslagna lagändringarna om ökade kvalitetskrav också införs.”

I direktiven till utredningen sägs, angående pedagogisk omsorg, att utredningen ska

- kartlägga och analysera om pedagogisk omsorg stimulerar barns utveckling och lärande i tillräcklig grad och om den förbereder barnen för fortsatt lärande,
- utifrån dessa analyser vid behov lämna förslag på hur barns likvärdiga förutsättningar inför start i förskoleklass kan främjas.

Utredningen har därvid utgått från framförallt den andra punkten på så sätt att förutsättningarna jämförs mellan pedagogisk omsorg och förskoleverksamhet. Och det är en mycket orättvis utgångspunkt eftersom det tydligt handlar om två olika verksamhetsformer, där den ena förutsätter en grupp pedagoger som tillsammans arbetar utifrån läroplanens för förskolan, medan pedagogisk omsorg i stället innebär vanligen en person som arbetar med en mindre grupp barn med vägledning av läroplanen men inte med samma krav. Jämförelsen kan därför aldrig leda till likvärdiga förutsättningar. De olika verksamheterna är heller inte tänkta att göra det. De föräldrar som väljer pedagogisk omsorg för sina barn, gör det utifrån helt andra parametrar, nämligen att de faktiskt **väljer bort** förskola av olika skäl. Föräldrar ger ofta svaret att de önskar en mindre barngrupp och en mer familjär miljö för sitt barn av det skälet att det passar barnet bättre.

Förbundet anser att det skulle vara mycket olyckligt att frånta föräldrar den möjligheten att välja mellan pedagogisk omsorg och förskola.

Förbundet avstyrker med bestämdhet förslaget om ett etableringsstopp för pedagogisk omsorg. Förbundet hänvisar vidare till det särskilda yttrande undertecknad Gudrun Rendling lämnat till betänkanDET i egenskap av expert i utredningen.

Synpunkter på de kvalitetsstärkande förslagen i betänkanDET i övrigt:

11.6.1 Den pedagogiska omsorgens uppdrag

Utredningens förslag: Den pedagogiska omsorgen ska genom pedagogisk verksamhet stimulera barns utveckling och lärande. Verksamheten ska utformas så att den förbereder barnen för fortsatt lärande. Verksamheten ska i samarbete med hemmen främja barns allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.

Förbundet tillstyrker förslaget.

11.6.2 Kvalitetskraven behöver utökas och förtydligas

Utredningens förslag: I pedagogisk omsorg ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg tillgodoses och att barnens utveckling och lärande främjas och att barnen förbereds för fortsatt lärande. Verksamheten ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler i grupper med lämplig sammansättning och storlek. En huvudman inom pedagogisk omsorg ska se till att personalen ges möjlighet till kompetensutveckling samt pedagogisk handledning.

Förbundet tillstyrker förslaget, så länge det inte innebär krav på viss högskoleutbildning för att kunna arbeta som dagbarnvårdare.

11.6.3 Introduktionsutbildning av Skolverket

Utredningens förslag: Skolverket bör ges i uppdrag att ta fram en introduktionsutbildning till dagbarnvårdare för att på sätt främja kvaliteten och likvärdigheten i verksamheten samt tillgodose kravet på att verksamheten ska förbereda för fortsatt lärande.

Förbundet tillstyrker förslaget som en frivillig kompetensutveckling. Den bör dock inte vara obligatorisk.

11.7 Bidrag till pedagogisk omsorg

Utredningens förslag: En kommun ska efter ansökan godkänna en enskild huvudman att bedriva pedagogisk omsorg om 1. huvudmannen har insikt i och förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, 2. huvudmannen och den som har ett väsentligt inflytande över verksamheten bedöms som lämplig. Vid

lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas. Ett godkännande ska avse viss verksamhet på ett bestämt verksamhetsställe.

Förbundet avstyrker delvis förslaget.

Förbundet anser att det finns en skillnad mellan en person som avser att bedriva pedagogisk omsorg i sin egen bostad och med en begränsad barngrupp, och den som önskar bedriva pedagogisk omsorg i större omfattning med ett flertal anställda dagbarnvårdare. Utredningen gör ingen sådan distinktion. Såvitt man kan tolka utredningen ska alla som bedriver pedagogisk omsorg såsom enskild huvudman ägar- och ledningsprövas. Det får mycket märkliga konsekvenser för den som arbetar som ensamarbetare med egen barngrupp. *Förbundet tillstyrker därmed att ägar- och ledningsprövning införs* för huvudmän som anställer det som tidigare benämnts dagbarnvårdare och därmed kommer att ha mer än en anställd.

Förbundet avstyrker däremot ägar- och ledningsprövning för den som avser att arbeta som huvudman för en verksamhet där enbart en person är engagerad som dagbarnvårdare och som därmed också är huvudman för verksamheten. I det läget bör det registerutdrag som ska lämnas vara tillräckligt, om verksamheten i övrigt uppfyller kvalitetskraven.

11.7.2 Registerkontroll

Utredningens förslag: Vid ansökan om att bedriva pedagogisk omsorg i en privatbostad ska även den som är folkbokförd på verksamhetsställets adress lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen om belastningsregister. Om sådant utdrag ur registret inte lämnas, får verksamheten inte godkännas.

Förbundet tillstyrker förslaget.

11.8 Etableringsstopp

Utredningens förslag: Ett etableringsstopp för pedagogisk omsorg införs. Utredningens kvalitetshöjande förslag ska gälla. För att förhindra att ansökningar görs för att säkra framtida bruk, införs en förordningsändring att en verksamhet ska starta två år från det att verksamheten beviljats rätt till bidrag.

Förbundet avstyrker med bestämdhet förslaget och hänvisar till det som framförts i det särskilda yttrandet till betänkandet. Yttrandet bifogas nedan.

Förbundet anser också att förslaget om etableringsstopp strider mot egendomsskyddet enligt Regeringsformen, en begränsning av äganderätten enligt Europakonventionen, en begränsning av näringsfriheten enligt regeringsformen samt strider mot proportionalitetsprincipen.

12 Konsekvenser av förslagen

Utredningen har gjort en ambitiös konsekvensanalys.

Förbundet vill dock peka på den punkten som anger konsekvenser för barn och deras föräldrar.

”Utredningens bedömning: Förslagen har positiva effekter för elever och vårdnadshavare. ... Syftet med utredningens förslag är att öka kvaliteten och likvärdigheten i pedagogisk omsorg. Utredningen bedömer att förslagen som ges är nödvändiga för att uppnå en kvalitetshöjning och att de innebär positiva konsekvenser för barnen och deras vårdnadshavare.”

Förbundet konstaterar att utredningen med det citerade ovan tar sig rätten att gå över föräldrars rätt enligt Barnkonventionen att avgöra vad som är bäst för deras barn. Föräldrars önskemål och vilja tillmäts inte någon som helst betydelse i denna konsekvensbeskrivning. Utredningens bedömning i konsekvensbeskrivningen utgörs av ett tydligt ”von oben”-perspektiv där föräldrars synpunkter och önskemål om möjligheter till val av pedagogisk omsorg för sina barn helt nonchaleras, helt i strid med Barnkonventionens bestämmelser.

Innehållet i det särskilda yttrande som lämnats till betänkandet

”Särskilt yttrande av Gudrun Rendling, förbundsjurist, Friskolornas riksförbund

I utredningen har getts möjligheter för experterna att lämna särskilda yttranden, om så önskas. Jag tar därför tillfället i akt och vill framföra följande rörande den del av utredningen som avser förslag om etableringsstopp för pedagogisk omsorg.

Det finns olika skäl till att det i dag bedrivs pedagogisk omsorg; dels skäl som utgår från kommuners behov av att anordna barnomsorg t.ex. i glesbygd där det är svårt att bygga upp förskolor med tillräcklig geografisk närhet för barnen som ska gå där, dels skäl som utgår från föräldrars önskemål om barnomsorgsform. Den största anledning till att föräldrar önskar verksamhetsformen pedagogisk omsorg är utifrån deras syn på barnets bästa. Det handlar om barn som kan ha svårt att komma tillrätta i större barngrupper, barn som är infektionskänsliga eller andra skäl som gör att föräldrar anser att pedagogisk omsorg är den form som passar barnet bäst. Föräldrar har ett vårdnadsansvar enligt Föräldrabalken och ett ansvar att alltid ha barnets bästa för ögonen genom FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen), som Sverige nu antagit som egen lag. Av Barnkonventionens artikel 3 ska alltid alla åtgärder som rör barn i första hand utgå från vad som bedöms vara barnets bästa. Av Föräldrabalken, men också av artikel 5 i Barnkonventionen, framgår att det är föräldrarna, vårdnadshavarna mer specifikt, som ska tolka vad som är bäst för barnet. Föräldrars möjlighet att välja omsorgsform för sina barn, dvs. att ta hand om sina barn själva, välja pedagogisk omsorg eller förskola, anser jag vara av allra största vikt. Det är på samma sätt av största vikt för samhället och tillväxten att staten kan anordna barnomsorg under den tid föräldrar arbetar eller

studerar. Till sist är det självklart av största vikt för barnet (och på sikt samhället) att ge barn en omsorg som stimulerar barnets utveckling och lärande. Då måste det också finnas valmöjligheter för föräldrar så att de kan tillgodose vad som är bäst för barnet.

I direktiven till utredningen sägs, angående pedagogisk omsorg, att utredningen ska

– kartlägga och analysera om pedagogisk omsorg stimulerar barns utveckling och lärande i tillräcklig grad och om den förbereder barnen för fortsatt lärande,

– utifrån dessa analyser vid behov lämna förslag på hur barns likvärdiga förutsättningar inför start i förskoleklass kan främjas.

Utredningen har enligt min mening tagit fasta på den andra punkten och i själva kartläggningen och analysen utgått från huruvida barn i pedagogisk omsorg jämfört med barn i förskola har likvärdiga förutsättningar inför start i förskoleklass. Jag bedömer alltså att frågan om huruvida den pedagogiska omsorgen stimulerar barns utveckling och lärande inte tillräckligt utretts, utan framför allt om förutsättningarna är desamma för dessa barn som för de barn som går i förskola. Svaret på den frågan är självklart nej – pedagogisk omsorg och förskola är två olika saker, med olika verksamhetsinnehåll. Om tesen är att själva kartläggningen ska visa att förutsättningarna inte är likvärdiga, så mynnar självklart analysen också ut i att så inte är fallet.

Det är i dag inte obligatoriskt för barn att delta i förskoleverksamhet, även om det är obligatoriskt för kommunen att erbjuda allmän förskola från det att barnet fyllt tre år. Det innebär att det finns många olika möjligheter för barnets pedagogiska utveckling och stimulans; att barnet tas om hand hemma, att barnet går i pedagogisk omsorg eller i olika utsträckning på förskola. Genom att förskola inte är obligatoriskt är det också helt omöjligt att ställa krav på likvärdig förberedelse av barnet inför start i förskoleklassen. Det som däremot är av vikt är att den verksamhet som finansieras med allmänna medel leder till pedagogisk utveckling och stimulans och ger en grund för fortsatt lärande på det sätt som anges i skollagen.

Utredningen har tagit del av olika rapporter från våra skolmyndigheter. Av enkätsvar framgår att föräldrar är mycket nöjda med sitt val av pedagogisk omsorg och att de anser att deras barn mår bra i den hemliga och trygga miljön. Det framgår också att föräldrar även är nöjda då de valt förskoleverksamhet för sina barn. Det visar enligt min mening på att föräldrar faktiskt är kapabla till att göra informerade och kvalificerade val av verksamhetsform för sina barn utifrån vad som är bäst för barnet.

Rapporterna visar också på väl fungerande verksamheter inom den pedagogiska omsorgen som stimulerar barnen, har god pedagogisk miljö och verktyg som är utvecklande för barnen. Dessa verksamheter finns i både kommunal och enskild regi. Rapporterna visar i den delen att verksamheterna väl svarar mot lagens krav och har Läroplanen för förskolan som vägledande styrdokument.

Rapporterna visar dock också på brister i en del av verksamheterna; torftig miljö, språkproblem, bristande kunskap om regelverket m.m. Det är som i all annan

skollagsreglerad verksamhet en fråga för tillsynsmyndigheterna att med de sanktioner som står till buds, allt från anmärkning till återkallat godkännande, kontrollera att den pedagogiska omsorgen håller god kvalitet. Kommunerna har påtalat svårigheter i tillsynen och rapporterna visar att tillsynen mer utgått från formaliakrav än kvalitet i verksamheten. Det är samma utveckling som tillsynen av de fristående förskolorna följt, där Skolinspektionen och Skolverket gemensamt arbetat och stöttat kommunerna under cirka tio års tid för en bättre tillämpning av kommunernas tillsyn och myndighetsutövning. Här finns alltså en utvecklingspotential, där det är fullt möjligt att utveckla och förbättra kommunernas tillsyn.

Utredningen menar att det finns svårigheter med det regelverk som styr pedagogisk omsorg. Utredningen menar att läroplanen för förskolan, som ska vara vägledande för pedagogisk omsorg, fått en sådan utformning att det är omöjligt att följa den i den pedagogiska omsorgen, bl.a. för uppdelningen i ansvarsområden av förskolechef, förskollärare och arbetslag. Det framförs vidare, som nämnts ovan, att kommunerna upplever att det är svårt att utföra tillsyn p.g.a. otydligheter i styrdokumentet. Därför kommer utredningen fram till att det är tydligt att det regelverk som styr pedagogisk omsorg varken tjänar barnen, verksamhetsutövarna eller samhället i tillräcklig utsträckning.

Som ett resultat av att utredningen anser att det finns en bristande likvärdighet mellan pedagogisk omsorg och förskola inför barns start i förskoleklassen, att regelverket inte är tillräckligt tydligt för krav på pedagogisk omsorg och att det framkommit brister i vissa verksamheter, läggs ett förslag om att införa ett etableringsstopp för pedagogisk verksamhet.

Jag anser inte att det är ett bra förslag och vill inte ställa mig bakom det. Den främsta anledningen är föräldrars välgrundade önskemål om att kunna välja pedagogisk verksamhet som den bästa omsorgsformen för sina barn.

Jag tycker vidare att utredningen inte heller kunnat visa att pedagogisk omsorg inte i tillräcklig grad stimulerar barns utveckling och lärande och att den inte förbereder barnen för fortsatt lärande, med tanke på vad som framkommit i skolmyndigheternas rapporter som enkätsvar. Jag tycker att utredningen i stället fokuserat på huruvida förutsättningarna för barn som ska börja i förskoleklass är likvärdiga. Eftersom det handlar om två olika verksamhetsformer kan inte förutsättningarna vara helt likvärdiga. Däremot kan verksamhetsformerna ha stärkt olika egenskaper hos barnen som i sin tur ger en god grund för fortsatt lärande oavsett om barnen gått i pedagogisk omsorg eller förskola. De upplevda problem som påtalats kring regelverket är fullt möjliga att lösa genom Skolverkets rätt att ta fram Allmänna råd samt stödmaterial om pedagogisk verksamhet. Vidare anser jag att förslaget om etableringsstopp begränsar äganderätten och näringsfriheten i förhållande till regeringsformen, RF, och strider mot EU-rättsliga principer såsom Europakonventionen för mänskliga rättigheter och Europarådets MR-domstolspraxis. Förslaget strider också mot proportionalitetsprincipen. Utredningen har inte kunnat visa ett tillräckligt allmänintresse för att genomföra en sådan ingripande åtgärd som ett etableringsstopp. Om föräldrar tillfrågades skulle de med säkerhet

fortfarande önska sig möjligheten att kunna välja pedagogisk omsorg. Förslaget innebär därmed inte någon sådan nytta att det överväger de negativa konsekvenserna.”

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Gudrun Rendling
förbundsjurist